

Konstitutionsutskottets yttrande

1984/85:1 y

om ändring i aktiebolagslagen (prop. 1983/84:184)

Till lagutskottet

Lagutskottet har beslutat inhämta konstitutionsutskottets yttrande beträffande *dels* proposition 1983/84:184 om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) m. m. i vad avser ny lydelse av 8 kap. 4 § nämnda lag, *dels* den med anledning av propositionen väckta motionen 1983/84:2898 av Allan Ekström (m).

Propositionens förslag

Enligt gällande ordning kan funktioner bl. a. som styrelseledamot och verkställande direktör i svenska aktiebolag innehas endast av den som är svensk medborgare och bosatt i Sverige. Dispens från nationalitets- och bosättningskraven kan dock efter ansökan beviljas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer (f. n. kommerskollegium).

En stor del av dagens dispensansökningar gäller nordiska medborgare. Dessa beviljas också regelmässigt den begärda dispensen. Enligt propositionen skulle avsevärda kostnader sparas in och byråkratisk omgång undvikas om aktiebolagslagen mjukades upp i fråga om nordiska medborgare. En sådan lagändring kan enligt propositionen också ses som ett positivt bidrag till nordiskt samarbete i allmänhet och står dessutom väl i samklang med strävanden att ytterligare harmonisera den nordiska aktiebolagslagstiftningen.

I enlighet med dessa tankegångar föreslås i propositionen att det krav på svenskt medborgarskap som nu gäller för styrelseledamöter, verkställande direktör, firmatecknare och likvidatorer i svenska aktiebolag slopas när det gäller medborgare i de övriga nordiska länderna.

För nordiska medborgare föreslås vidare att bosättning i annat nordiskt land skall jämföras med bosättning i Sverige när det gäller styrelseledamöter och likvidatorer, om minst hälften av styrelseledamöterna resp. likvidatorerna är bosatta i Sverige.

Till propositionen har fogats ett förslag med sådana ändringar i 8 kap. 4 § aktiebolagslagen som erfordras för ett genomförande av den nya ordningen.

Enligt propositionen bör det vara möjligt för regeringen att genom beslut i särskilda fall undanta vissa bolag från de nya bestämmelserna. En regel härom föreslås få ingå i den nämnda paragrafen i aktiebolagslagen som ett nytt andra stycke. Som exempel på företag som kan komma att undantas nämns i propositionen nyckelföretag inom krigsmaterielindustrin.

Motionen

I motion 1983/84:2898 av Allan Ekström (m) framförs invändningar mot den föreslagna undantagsbestämmelsen i 8 kap. 4 § andra stycket aktiebolagslagen.

Motionären framhåller att huvudregeln i paragrafens gällande lydelse innebär att initiativet till att göra en utlåning valbar skall utgå från bolaget. Efter framställning från bolaget kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer dispensera från uppställda medborgarskaps- och bosättningskrav. Den särskilda undantagsregel som nu föreslås beträffande medborgare i de övriga nordiska länderna förutsätter däremot att initiativet att särbehandla vissa bolag skall utgå från regeringen. Vilka händelser som skall utlösa ett sådant initiativ eller hur regeringen rent faktiskt skall gå till väga när den använder undantagsmöjligheten framgår inte.

Enligt motionen inger förslaget betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt. Motionären anser att undantagsregeln hellre borde ges formen av generella föreskrifter. Härvid erinras i motionen att bestämmelserna i 8 kap. 2 § regeringsformen (RF) kan utgöra ett hinder mot delegering i förevarande fall.

Lagrådets yttrande, m. m.

Utformningen av den föreslagna nya undantagsregeln har uppmärksamats av lagrådet i dess yttrande i ärendet. Lagrådet har därvid påpekat de svårigheter som kan uppstå för regeringen att på avsett sätt ingripa i varje särskilt fall, eftersom regeringen inte utan vidare kan väntas få kännedom om varje företag beträffande vilket det kan finnas anledning till ingripande. Lagrådet har förordat att undantagsregeln i stället bör gå ut på att regeringen får meddela generella föreskrifter om undantag från de föreslagna nya bestämmelserna. Sådant bemyndigande torde enligt lagrådets bedömning kunna lämnas enligt 8 kap. 7 § RF.

Med anledning av vad lagrådet anfört har frågan om undantagsregelns utformning ånyo övervägts inom regeringskansliet. Det har därvid ansetts lämpligare med en undantagsregel i enlighet med det ursprungliga förslaget än med generella föreskrifter. Det torde enligt propositionen inte innebära några svårigheter för regeringen att i särskilda fall fastställa vilka företag som bör undantas eftersom undantagen främst bör avse nyckelföretag inom krigsmaterielindustrin och då tillverkningen av krigsmateriel är underkastad regeringens kontroll.

Utskottet

Utskottet vill först framhålla att det från konstitutionell synpunkt inte kan anses föreligga något hinder mot en undantagsregel med den utformning som

föreslagits i propositionen.

Frågan om den i propositionen föreslagna undantagsregeln i stället som förordas i motionen bör ges formen av generella föreskrifter utfärdade av regeringen måste bedömas mot bakgrund av vilken karaktär – civilrättsliga eller offentligrättsliga – som de tilltänkta föreskrifterna skulle få.

När det gäller civilrättsliga regler följer av 8 kap. 2 § RF att föreskrifter om enskildas personliga ställning samt om deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes skall meddelas genom lag. Som exempel på föreskrifter som omfattas av denna formulering nämns i stadgandet bl. a. föreskrifter om bolag. Följden av att en rättsregel måste anses vara civilrättslig i den mening som anges i 8 kap. 2 § RF blir att riksdagen inte, utom i ett här icke aktuellt undantagsfall, kan avhända sig normgivningsmakten. Kravet på lagform är således i princip absolut.

Beträffande offentligrättsliga regler framgår av 8 kap. 3 § RF att också föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna och som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden skall meddelas genom lag. Delegering av normgivningsmakt på det offentligrättsliga området sker i viss utsträckning. Gränserna för det delegeringsbara området anges närmare i bl. a. 8 kap. 7 § RF. Sistnämnda bestämmelse ger riksdagen möjlighet att delegera viss normgivningsmakt bl. a. rörande näringsverksamhet.

Den ifrågavarande undantagsregeln kan inte anses tillgodose annat än ett rent allmänt intresse. Att märka är emellertid att det till undantagsregeln inte knutits någon särskild sanktion för det fall att ett bolag inte efterkommer regeringens beslut. De allmänna bestämmelserna i aktiebolagslagen till skydd mot att vissa befattningar innehas av personer som inte uppfyller föreskrivna behörighetskrav blir således formellt sett de medel som i första hand står till buds för att komma till rätta med underlåtenhet att följa regeringens beslut. Detta skulle i vissa fall kunna leda till att bolaget måste gå i likvidation, dvs. att bolaget upplöses (13 kap. 4 § aktiebolagslagen). Det kan enligt utskottets mening därför hävdas att undantagsregeln bör uppfattas som en civilrättslig reglering enligt 8 kap. 2 § RF och att riksdagen därmed är förhindrad att överlåta på regeringen att utfärda föreskrifter i ämnet.

Ett sätt att eliminera de påtalade nackdelarna med undantagsregeln skulle enligt utskottets mening vara att redan i den av riksdagen beslutade lagen närmare ange den kategori företag som skall undantas från de nya bestämmelserna i 8 kap. 4 § första stycket andra och tredje meningarna aktiebolagslagen. Genom en sådan utformning av lagen skulle det inte finnas behov av regeringsbeslut om undantag från de nya bestämmelserna i särskilda fall. De bolag som redan i lagen skulle komma att undantas skulle i stället få söka dispens från föreskrivna behörighetsvillkor i vanlig ordning. Med hänsyn till att endast en mindre grupp av företag torde komma att bli

berörd av en sådan regel bör en sådan ordning kunna gälla utan att de administrativa fördelar som förslaget innebär går förlorade.

Stockholm den 3 oktober 1984

På konstitutionsutskottets vägnar

OLLE SVENSSON

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Yngve Nyquist (s), Bertil Fiskesjö (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Hans Nyhage (m), Kurt Ove Johansson (s), Kerstin Nilsson (s), Sven-Erik Nordin (c), Sture Thun (s), Anita Modin (s), Elisabeth Fleetwood (m), Nils Berndtson (vpk), Ove Eriksson (m) och Lars Ernestam (fp).